

склад укомплектовується зразками мохоподібних, зібраних студентами природничого факультету та учнями шкіл м. Полтави, які виконували та виконують науково-дослідницькі роботи при кафедрі.

Отже, науковий гербарій кафедри ботаніки, екології та навчання біології є основою для розвитку подальших бріофлористичних досліджень в межах Лісостепу України, вивчення міських мохоподібних міст Лівобережного Придніпров'я. Започаткована бріосинтаксоцета та супутній до неї гербарій є першими і поки що єдиними в Україні методичними матеріалами для розвитку бріосинтаксономічного напрямку досліджень мохової рослинності як в межах Лісостепу, так і України в цілому.

Література

1. Бойко М. Ф. Чекліст мохоподібних України / М. Ф. Бойко. – Херсон, Айлант, 2008. – 232 с.
2. Гапон С. В. Мохоподібні Лівобережного Лісостепу України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. біол. наук. : спец. 03.00.05. «Ботаніка» / С. В. Гапон. – Київ, 1992. – 22 с.

МОХОПОДІБНІ АНДРІЯШІВСЬКО-ГУДИМІВСЬКОГО ЗАКАЗНИКА (СУМСЬКА ОБЛ.)

Гапон С.В., Гришай Д.М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

У сучасних умовах високої антропогенної трансформації рослинно-покриву для збереження гено- і ценофонду велике значення має комплексне вивчення природних екосистем. Особливо це, в першу чергу, стосується тих територій, які мають заповідний режим. Природно-заповідні території, як правило, характеризуються вищим ступенем фіто-різноманіття, порівняно з не охоронюваними територіями. Тому вивчення флори і рослинності таких об'єктів є актуальним та своєчасним. Це стосується і мохоподібних, які є складовими компонентами як природних, так і штучних екосистем, відіграють у їхньому складі важливу ценотичну роль. У межах Лісостепу, нами краще досліджені ті заповідні території, в яких охороняються лісові масиви. Це переважно ботанічні та ландшафтні об'єкти. Але на увагу заслуговують і іншого типу заповідні об'єкти, наприклад, гідрологічні. Тому для дослідження мохоподібних було обрано Андріяшівсько-Гудимівський гідрологічний заказник, що розміщений в Роменському р-ні Сумської області і створений в 1977 р. Це обводнені болотні масиви, які займають площу 1509,6 га. [2] Серед заказника розміщений суходільний острів з кленово-липовою дібровою – зональними типами рослинності Лівобережного Лісостепу України. По берегах болотного масиву тягнеться смуга вільшняків. Поряд є також різновікові соснові насадження. Всі наявні біотопи цього заказника характеризуються високим ступенем диференціації клімато-, едафоумов, що і впливає на різноманіття мохоподібних.

Робота ґрунтується на власних зборах С.В. Гапон та зборах В.В. Тверетеньової, які люб'язно були надані автором до бріологічного гербарію Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

У результаті обробки гербарних матеріалів нами було виявлено,

що до складу біогеоценозів заказника входить 57 видів мохоподібних, які належать до двох відділів: *Marchantiophyta* (4 види з 4 родів та 4 родин, двох класів), *Bryophyta* (53 види з 32 родів, 20 родин, 5 класів). Основу досліджуваної бріофлори становлять родини брієвих мохів: *Amblystegiaceae* (7 видів), *Brachytheciaceae* (6), *Polytrichaceae*, *Orthotrichaceae*, *Bryaceae*, *Hypnaceae*, *Plagiotheciaceae* (по 4 види), *Plagiomniaceae* (3). Решта 17 родин представлені 1-2 видами кожна. У цілому головний родинний спектр флори заказника досить подібний до головного спектру флори Лівобережного Лісостепу України [1]. Це пояснюється тим, що територія заказника та прилеглих територій характеризується високим ступенем диференціації біотопів та місцезнаходжень для мохоподібних і має практично майже всі ті ж біотопи, що властиві і території Лівобережного Лісостепу України. Так значна участь видів родин *Brachytheciaceae*, *Polytrichaceae*, *Orthotrichaceae*, *Hypnaceae*, *Plagiotheciaceae* свідчить про наявність лісових масивів, як широколистяних, так і соснових насаджень. Перевага болотних масивів пов'язана зі значною участю видів родини *Amblystegiaceae*, деяких видів родин *Brachytheciaceae* *Polytrichaceae*, *Plagiomniaceae*. Наявність переважаючих родин родини *Bryaceae* свідчить про наявність антропогенізованих субстратів. Такі ж закономірності відбиває і родовий спектр бріофлори.

Переважаючими родами є *Brachythecium* (5 видів), *Orthotrichum*, *Bryum*, *Plagiothecium* (по 4 види), *Plagiomnium* (3). Тобто, систематична структура бріофлори досліджуваної території є типовою для Лівобережного Лісостепу України і відображає умови зростання мохоподібних.

Виділення екоморф за відношенням до субстрату, вологи, світла також характеризує досліджувану бріофлору як різноманітну та з високим ступенем еколого-ценотичної диференціації. Так, за субстратною приналежністю нами виділені наступні групи: епігеї, епіфіти, епіксили, епіліти. Найбагатшою є флора наземних мохів (37 видів, 64,9%). Причому переважають види, які трапляються на звичайному лісовому ґрунті, вільному від підстилки. Це *Polytrichum commune*, *P. juniperinum*, *P. strictum*, *Plagiomnium cuspidatum*, *P. ellipticum*, *Climacium dendroides* та ін. Низка видів є піонерами заростання порушених ґрунтів і відіграє важливу роль у сукцесійних процесах. Це *Marchantia polymorpha*, *Atrichum undulatum*, *Funaria hygrometrica*, *Fissidens bryoides*, *Ceratodon purpureus*, *Barbula unguiculata*, *Oxyhrynum hians*.

Епіфіти та епіксили представлені 15 (26,3%) та 4 (7%) відповідно. Типовими епіфітами є *Leskea polycarpa*, *Pseudoleskeella nervosa*, *Orthotrichum speciosum*, *Pylaisia polyantha* та ін. Група епіксилів репрезентована видами: *Lophocolea heterophylla*, *Dicranum montanum*, *Hypnum reptile*, *Platygyrium repens*.

Розподіл геліоморф досліджуваної бріофлори свідчить про перевагу в її складі геліосціофітів (40 видів – 77,1%). Типовими тіневитривалими видами є *Pseudoleskeella nervosa*, *Orthotrichum pumillum*, *Plagiothecium nemorale* та ін. Група геліофітів налічує 15 видів (26,3%), а тіньових – 2 види (3,5%). Це геліофіти: *Bryum argenteum*, *Syntrichia ruralis*, *Brachythecium albicans* та тіньові *Fissidens bryoides*, *Leucodon sciuroides*.

Досить строкатим є розподіл гігроморф. Незважаючи на те, що переважають територіально болотні масиви, найбагатшими є групи мезофітів та мезоксерофітів (14 і 12 видів відповідно – 24,5 і 21%). Типовими мезофітами є *Atrichum undulatum*, *Fissidens bryoides*, *Barbula unguiculata*,

Oxyhrrynchium hians, мезоксерофітами: *Bryum capillare*, *Dicranum montanum*.

Водні та вологолюбні види належать до гідато-, гідро-, гігро-, та гідромезофітів. Серед гідатофітів це: *Leptodictium riparium*, гідрофітів – *Calliergonella cuspidata*, *Drepanocladus aduncus*, гігрофітів – *Polytrichum strictum*, *Brachythecium mildeanum*. Мохоподібні, які зростають при недостатці вологи, віднесені нами до гігроморф ксерофітів (4 види – 7%) та ксеромезофітів (8 видів – 14%). Це *Syntrichia ruralis*, *Bryum argenteum*, *Brachythecium albicans* та ін.

Біоморфологічний аналіз виявлених видів бріофлори Андріяшівсько-Гудимівського заказника свідчить про наступний розподіл життєвих форм. Найбагатше представлена група мохів, які мають біоморфу: дернину (пухку та щільну, високу та низьку – 28 видів, 50%). У решти видів життєві форми у вигляді плетива, подушечок, килима.

Різноманітність екопотів заказника зумовила і різноманіття екоценоморф досліджуваної бріофлори. Основу ценотичної диференціації становлять лісові види (36 видів – 63,1%). Водні, болотні та лучно-болотні види репрезентовані 14 видами. Найбільше серед них (8 видів – 15,8%) – це болотні види. Типовими видами цих ценоморф є *Leptodictium riparium*, *Calliergonella cuspidata*, *Drepanocladus aduncus*, *Stramiogon stramineum* та ін.

Отже, результати наших досліджень свідчать про досить багату та різноманітну флору мохоподібних Андріяшівсько-Гудимівського заказника, яка налічує 57 видів бріофітів з двох відділів. Це типова лісово-болотна флора, яка відбиває особливості зональних та інтразональних типів рослинності Лісостепу України і характеризується перевагою епігеїв з участю епіфітів, тіневитривалих, лісових, водних та болотних мезофітних видів, які мають різноманітні біоморфи з перевагою дернини. Таке комплексне вивчення бріофлори заказника є важливим підґрунтям для подальших бріологічних досліджень, зокрема вивчення мохових угруповань та їх класифікації.

Література

1. Гапон С. В. Мохообразные Левобережной Лесостепи Украины : дис. ... кандидата биол. наук. : 03.00.05. «Ботаника» / Гапон Светлана Васильевна. – Киев, 1992. – 216 с.
2. <https://www.google.com.ua/searchq=Андріяшівсько-Гудимівський заказник>

УЧАСТЬ КЕРМЕКА ЗАМШЕВОГО (*LIMONIUM TOMENTELLUM* (BOISS.) KUNTZE) У ФОРМУВАННІ ВРОЖАЙНОСТІ ЛУЧНИХ ФІТОЦЕНОЗІВ

Орлова Л.Д., Котельвська А.О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Потенціал природних кормових угідь різко падає у результаті нерационального використання сінокосів, перевантаження пасовищ, безсистемного випасу і як наслідок посилюється деградація рослинного і ґрунтового покриву, а значить і знижується їх врожайність [5].

З'ясування продуктивності рослинного покриву як сукупності про-